

A MAGYAR KIRÁLYOK VÁROSÁNAK EMLÉKEZETE  
A SZLÁV IRODALMAKBAN,  
NYELVEKBEN ÉS KULTÚRÁKBAN

Szerkesztette  
Lukács István

ELTE BTK  
Szláv Filológiai Tanszék  
Budapest, 2021

A KÖNYV LÉTREJÖTTÉT AZ ALÁBBI INTÉZMÉNYEK  
TÁMOGATTÁK

Szent István Hitoktatási és Művelődési Ház, Székesfehérvár  
Székesfehérvári Egyházmegye  
Székesfehérvári Horvát Nemzetiségi Önkormányzat  
NKA Ismeretterjesztési és Környezetkultúra Kollégiuma  
Zuglói Szlovákok Önkormányzata, Budapest  
Terézvárosi Szlovák Önkormányzat

Szakmai lektorok  
Lebovics Viktóra  
Pátrovics Péter

Tördelés  
Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők, szerkesztő

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszéke  
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője  
Sorozatszerkesztő Lukács István  
A borítót tervezte Selleyi Tamás Ottó  
Nyomdai kivitelezés Robinco Kft.  
ISSN 1789-3976  
ISBN 978-963-489-387-5

## TARTALOM

LUKÁCS ISTVÁN: Előszó .....	7
Császári Éva: Ján Kollár és a cseh népnév etimológiája .....	9
DUDÁS ELŐD: Székesfehérvár és más magyar helynevek egy kaj-horvát krónikában .....	19
DUDÁS MÁRIA: A nő ábrázolása a magyar és bolgár nyelvben a frazeológiai kifejezések tükrében .....	31
FEDOSZOV OLEG: Hányféle hangszíne van az embernek? Karel Poláček <i>Bylo nás pět / Őten voltunk cimborák</i> c. regénye margójára ..	45
ISTVÁN ANNA: Ján Kollár első útirajzának magyar vonatkozásai .....	55
JAKOVljević DRAGAN: Székesfehérvár jelentősége a szerb kultúrában .....	67
KISS SZEMÁN RÓBERT: A magyar, szlovák, szlovén és horvát vidék és város térpoétikai megjelenítése Kollár <i>Útirajzában</i> .....	81
LUKÁCS ISTVÁN: A vasút heterotópiája Prešerennél és Petőfinél .....	97
LUKÁCSNÉ BAJZEK MÁRIA: A szó elszáll, az írás megmarad. A Magyar-szlovén internetes nagyszótárról .....	109
MANN JOLÁN: Koronázó városok: Székesfehérvár és Tengerfehérvár. Miroslav Krleža magyar témáinak adriai fejezete .....	133
MENYHÁRT KRISZTINA: A bolgárkertészek családi és nemzeti szerkezete a 20. század első felében .....	143

PAVIČIĆ MLADEN: Ferdo Godina <i>Bele tulpike</i> című regényéről .....	159
RÁGYANSZKI GYÖRGY: „Ő egyáltalában nem szláv hajlamból beszélt tótul”. A Mezőtúr-Szarvas vasútvonal átadása szociolingvisztikai kontextusban .....	173
URKOM ALEKSANDER: Történelmi események jelölése a lexikográfiában. Székesfehérvár mint történelmi események forrása a magyar-szerb lexikográfiában .....	185
VIG ISTVÁN: Nem minden fehér, ami annak látszik. Megjegyzések néhány magyar és horvát helynév értelmezéséhez .....	197
ZSILÁK MÁRIA: Csák Máté alakja, konfliktusos viszonya Károly Róberthez és helye a szlovák nemzeti mítoszokban .....	209

# A VASÚT HETEROTÓPIÁJA PREŠERENNÉL ÉS PETŐFINÉL

Lukács István

**Abstract:** France Prešeren was a Slovenian and Sándor Petőfi a Hungarian romantic poet among the greatest in Europe. Based on a comparative examination of two verse texts (*Od železne ceste*, *Vasúton*), the present paper shows how the idea of the close coexistence of freedom and love is fulfilled in the spatial construction of the heterotopia of the railway based on a very similar poetic and verse-technical concept in their poetic thinking.

**Keywords:** France Prešeren, Sándor Petőfi, Slovenian romanticism, Hungarian romanticism, railway as a heterotopia, the idea of freedom and love

A szlovén összehasonlító irodalomtudomány egyik marginálisnak mondható területe a szlovén-magyar kapcsolatok és párhuzamok kutatása. Nem túlzás azt állítani, hogy az indokok és az okok is teljes mértékben érthetőek, hiszen a szlovén irodalomtudomány mindig is a nyugati kultúrkörhöz való kapcsolódásait tartotta elsődlegesnek, így azoknak a relációknak a vizsgálatát állította a figyelem középpontjába. A magyar irodalom, de általában a magyar kultúra a múltban sohasem állott a szlovének érdeklődésének a homlokterében. Az okok részben történelmi, kulturális és nyelvi, de beszélhetünk akár a mentalitásbeli különbségekről is. A muravidéki történelmi kapcsolódás azért nem tudott ezen a helyzeten érdemben változtatni, mert a szlovének történelmi, gazdasági és kulturális fejlődésében ez valóságosan is perifériának számított, nem csupán a Monarchia korában, de a XX. század folyamán is. Magyar oldalról némileg más a helyzet, talán éppen a muravidéki „érdekeltség” miatt. Az utóbbi évtizedekben több figyelemre méltó eredmény is született. Talán nem tűnik szerénytelenségnek, ha a jelen sorok szerzője a maga eredményeit és érdemeit is megemlíti (LUKÁCS 2001), de jeles komparatistánk, Fried István teljesítményét is mindenképpen szóba kell hozni, példának okáért legújabb Prešeren-monográfiája

kapcsán is (FRIED 2018). Hogy magyar oldalról némiképpen miért is más helyzet, annak is történelmi okai vannak. A magyar irodalomtudomány a XX. század elejétől a század végéig külön érzékenységet tud felmutatni a szomszédos népek szellemi teljesítménye és áramlatai iránt, az imént említett különbségek ellenére, vagy éppen azok miatt. Mindebben a térségi geopolitikai helyzetből, a magyar kultúra és nyelv „idegenségéből” fakadó tudat is szerepet játszik, vagyis a nem idoeurópaiság. Ez nyilván eléggé összetett kérdéskör, így ennek bővebb fejtegetésétől eltekintenek. Ami pedig a magyar irodalomtudományt, s azon belül is a komparatiztikát illeti, fontos megjegyezni, hogy az utóbbi két évtizedben mindkettőben paradigmaváltás következett be, a posztmodern irodalomtudományi diskurzus általánossá és dominánssá vált.

Főntebb említett jeles irodalomtörténészünk és komparatistánk, Fried István, aki nem melleleg behatóbban is foglalkozik szlovén irodalommal, *France Prešeren – magyar aspektusból* című dolgozatában (FRIED 2015) szokásához híven általánosabb és alapvető kérdést is föltesz: milyen mértékben és miért is érdemes két költészetet összevetni, hogyha nincs közöttük semmiféle közvetlen kapcsolat. Természetesen költői kérdéstről van szó, hiszen Fried is pontosan tudja, hogy a közelebbi komparatiztikai cél a regionális irodalmi szintézisek megalkotása, amit ki is mond. Fried eddigi kutatásai elsősorban a szlovén és a magyar romantika vezéralakjai, France Prešeren és Vörösmarty Mihály költészete közötti hasonlóságok és különbözőségek fölterképezését célozták. Elsősorban az itt fölhalmozott fölismerések alapján jutott átfogó következtetésekre a két irodalom differenciáltságáról és nem differenciáltságáról, a nyelvi potenciálról, valamint a megkésett klasszicizmus rétegezettségéről a nemzeti irodalmakban, itt és ott (FRIED 2015: 57–58).

A vonat (vasút) heterotópiájának vizsgálata kapcsán Prešeren-nél és Petőfinél (két konkrét „vonatos” vers összevetéséről van szó), módszertani szempontból szlovén-magyar relációban hasonló összevető elemzést érdemes mindenképpen az emlékezetünkbe idézni. Joze Pogačnik *France Prešeren és Petőfi Sándor. Ellentétes és analógiás párhuzamok tipológiai elemzése* című dolgozatáról van szó (POGAČNIK 1998). Elsősorban is azért, mert ez az egyetlen szlovén szerzőtől származó, korszerűnek és alaposnak mondható összeha-

sonlító elemzés szlovén-magyar vonatkozásban, amely két konkrét vers (Prešeren: Slovo od mladosti – Petőfi: Itt benn vagyok a férfikor nyarában) tipológiai hasonlóságait és különbözőségeit veszi számba. Pogačnik ezt írja: „Két vers tipológiai összevetéséről van szó, s ezeken keresztül két szerzőről is, akik között semmiféle eszmei-esztétikai kapcsolat nem létezett, de van – konkrét szemléleti értelemben – genetikai, műfaji és gondolati rokonság, amely közös forrásból és rokon léthelyzetből táplálkozott.” (POGAČNIK 1998: 222).

#### OD ŽELEZNE CESTE

»Bliža se železna cesta,  
nje se, ljubca! veselim;  
iz Ljubljane v druge mesta,  
kakor tiček poletim.«  
»Ak je blizo tista cesta,  
moraš vzeť me, ljubček moj!  
de, pogledat tuje mesta,  
bom peljala se s teboj.«  
»Sam se po železni cesti  
vozil bom od nas do nas;  
drugo ljubco v vsakem mesti  
ímel bom za kratek čas.«  
»Ceste tebi ne zapéram,  
ne na Dunaj, v Gradec, v Trst;  
tí pa mene pusti zméram,  
pet ,mam boljših na vsak prst.«  
»Vé Kranjice ste košate,  
so prijazne Štajerke;  
Trst dekleta ,ma bogate,  
Dunaj zal' oblečene.«  
»Smo poštene mé Kranjice,  
vsak sleparček ni za nas;  
mé pa hočmo biť ženice,  
ljubce ne za kratek čas.«  
»Vé si pa žel'te možičke,  
ki ne stópjó z vójence,  
zmeram vprežene osličke,  
dolgočasne revčke.«  
»Tebe sla pa h krotkim ticam

vleče, buzakljunski kos!  
Veter dal boš dvajseticom,  
pricapljal nazaj boš bos.«  
»Jaz popeljem se tje v Brno,  
snubit Judnje kršene;  
bom priženil z ženo črno  
penezov na mernike.«  
»Jaz pa iz domačih starcov  
si moža zvolila bom;  
ímel bo ko peska dnarcov,  
mene várval bo in dom.«  
»Žene jaz ne bom zapiral,  
bal ne bom se zanjo nič;  
nje obresti bom pobiral,  
živel brez skrbi ko tič.«  
»Jaz pa hlače bom nosila,  
gospodar bom čez mošnjó;  
bom vabila na kosila,  
kogar meni bo ljubó.«  
»Varij! celi dan bo gódil,  
vso noč kašljal stari mož;  
bo te še od hiše spodil,  
ak mu stregla prav ne boš.«  
»Judnja je ko satan zvita,  
kadar boš z njo zavozlan,  
privošila skoporita  
komej ti bo sok neslan.«  
»Torej bodi meni zvesta,  
sej te ljubim le samó;  
kje je še železna cesta,  
koj mi v zakon daj rokó.«  
»Tebi jaz ne bom nezvesta,  
ljubček! ti si tiček zrel:  
ko železna pride cesta,  
varij, de ne boš mi ušel!«  
»Po nji peljal te ženico  
bom na Dunaj, v Gradec, v Trst,  
zvesto kazat jim Kranjico,  
ak ne bo na poti -- krst.«  
»Ak kaj tacga se napravi,  
boš počakal, ljubček moj!  
Vselej mož najmanj zapravi,  
ak ženico, ma s seboj.«

Prešeren *Od železne ceste* (A vasútról) című verse egyes irodalomtörténészek vélekedése szerint a költő alkalmi versei közé tartozik (KOS 2002: 119), mások pedig szerelmi versnek tartják (Pogačnik 1998: 230). Először a *Kmetijske in rokodelske novice*-ben jelent meg 1845. április 16-án, *Andrejčik in Barbika* (Prešeren 1965: 240) alcímmel, vagyis ezzel megnevezve a két évődő szerelmeit. A vers későbbi kiadásaiban ez az alcím elmaradt, minden bizonnyal azért, mert a szövegkiadások szerkesztői ezzel szerették volna gyengíteni a vers alkalmi jellegét. A filológiai kutatásokból tudjuk, hogy Prešerent

„...a trbovljei Barbika Peklarjeva iránt érzett szerelem ihlette, aki a ljubljanaai hoteltulajdonos, Zalar sógornője volt, valamint a vasút izgatott várakozása, amely a ljubljanaiakat azon a tavaszon kerítette a hatalmába, amikor hozzáfogtak a Celje-Ljubljana vasútvonal építéséhez.” (SLODNJAK 1979: 280)

Mindenképpen figyelemre méltó és talán fontos is, hogy e játékos vers Prešeren életének komor, válságos korszakában keletkezett. Az irodalomtörténetírás a költeményt előbb a „nadpevanka” (nadpevati = túlénekelni) műfaji besorolással látta el (PINTAR 1897: 47), amit a későbbi prešernológia is átvett (PATERNU 1994: 231). Valójában ún. versengő költészeti műfajról van szó, amelyet Theokritosz, Vergilius és Horatius bukolikus lírájában is találunk. Mindebből az következik, hogy ebben az esetben Prešeren egy ókori költészeti műfajt éleszt föl, ám a szerelmesek versengő évődését nem természeti idillbe helyezi, hanem ezúttal technicista keretet ad neki. Mászóval, az alkalmi és a szerelmi költészetet egyszerre reprezentáló vers egy régi költészeti hagyomány mintáit, poétikai eljárásait és műfogásait eleveníti föl.

Prešeren verse egy igazi, következetes és szimmetrikus párbeszédvers, amelyben egyetlen narrátori elem sincsen, hiszen a tizennyolc strófában, szigorúan stróféként váltakozva hol a férfi (Andrejčik), hol pedig a női (Barbika) hang szólal meg. A vers elején az első strófában a férfi megszólaló mintegy a narrátori szerepet is vállalva megjelöli a vers fontos tárgyát (közeledik a vasút), éppen ezért azt is mondhatjuk, hogy e strófa a *propozíció* szerepét tölti be.

Bliža se železna cesta,  
nje se, ljubca! veselim;  
iz Ljubljane v druge mesta,  
kakor tiček poletim.

A következő három verssorban pedig mintegy *expozióként* az évődő szerelmespár párbeszédén keresztül megindul a „párviadal” a férfiúi és a női hűtlenség/hűség legkülönbélebb helyzetei között.

A folytatásban nyolc strófán keresztül a férfi és a nő váltott dialógusában valójában különféle, egymás elképzelt cselekvéseit minősítő modalitások bontakoznak ki: egyfelől a férfi lírai szubjektum elképzelt változatos és gazdag hűtlenség-kapcsolatai idegen nőkel, másfelől pedig a női szubjektum elképzelt kapcsolata az idős emberrel. Ez a felsorolás és versengés igazi *enumerációként* funkcionál. Fontos kiemelni, hogy ebben az enumerációs részbe külön kis „történetecske” épül be *retardációként* egy brünni zsidó nő elcsábításáról (9. strófa – férfi hang), hisz a női válasz/reakció egy lehetséges ilyen kapcsolatra csak a vers vége felé (14. strófa – női hang) érkezik meg. Tekintettel arra, hogy igazi *epikai retardációról* van szó, érdemes emlékeztetnünk arra, hogy Prešeren e vers megjelenése előtt pár hónappal, 1845. január 16-án az Illyrisches Blatt-ban jelentette meg a *Judovsko dekle* (A zsidó leány) című románcát. A románc és Prešeren vasút-versének *retardációja* a zsidó leányról között nyilvánvaló referenciális viszony van. A vasút-vers utolsó négy strófája epikai igazságtételként értelmezhető. A 15. strófa (*Torej bodi meni zvesta/Légy tehát hozzám hű*) a szlovénban (hangsúlyozom: a szlovénban!) oksági összefüggéseket lezáró/összegző határozószóval kezdődik (*torej*), ami azt is jelenti, hogy az enumerációban jelzett konfliktus megoldódott, melynek során a két fél (férfi és nő) túlfutott érzelmi szinten sorolta a maga lehetőségeit és értékítéletét a hűtlenséggel kapcsolatban ebben a szerelmi viszonyban, végül pedig a hűség győzedelmeskedett – mindkét oldalon.

Mindebből látható, hogy Prešeren tökéletesen szimmetrikus felépítésű verse – 4 / 8 / 4 – strukturális és koncepcionális elrendezése részben modellálja a költő koráig a legnagyobb presztízzsel bíró elbeszélő költeményt, az eposzt (AVSENIK NABERGOJ 2011: 220–233).

Prešeren verse négysoros strófaból áll, amelyben trochaikus lejtésű nyolcasok és hetesek váltakoznak, ezeket nőrímeik és hímrímeik zárják (a szlovénban ezen a két- vagy egyszótagú egybebecsengést értjük):

Bliža se železna cesta,	8	A
nje se, ljubca! veselim;	7	B
iz Ljubljane v druge mesta,	8	A
kakor tiček poletim.	7	B

Paternu szerint Prešeren e versében már-már a népnyelvhez közelített, amelyet irodalmasított (PATERNU 1994: 231).

#### VASÚTON

Tenger kéj veszen körül,  
 Közepében lelkem fürdik...  
 A madár röptült csak eddig,  
 Most az ember is röptül!  
 Nyílsebes gondolatunk,  
 Késő indulánk utánad,  
 De sarkantyúzd paripádat,  
 Mert elérünk, elhagyunk!  
 Hegy, fa, ház, ember, patak  
 És ki tudja, még mi minden?  
 Tűnedez föl szemeimben  
 S oszlik el, mint köd-alak.  
 A nap is velünk szalad,  
 Mint egy örült, aki véli,  
 Hogy őt, összevissza tépni,  
 Űzi egy ördögcsapat;  
 Futott, futott, s hasztalan!  
 Elmaradt... fáradva dől le  
 A nyugati hegytetőre,  
 Arcán szégyen lángja van.  
 S még mi egyre röptülünk,  
 Egy sziporkát sem fáradva;  
 Ez a gép tán egyenest a  
 Másvilágba megy velünk! -  
 Száz vasutat, ezeret!  
 Csináljatok, csináljatok!  
 Hadd fussák be a világot,  
 Mint a testet az erek.  
 Ezek a föld erei,  
 Bennök árad a műveltség,  
 Ezek által ömlenek szét  
 Az életnek nedvei.

Miért nem csináltak  
Eddig is már?... vas hiányzott?  
Törjetez szét minden láncot,  
Majd lesz elég vasatok.

Petőfi *Vasúton* című látszólagosan ugyancsak alkalmi verse 1847. decemberében keletkezett, több mint két és fél évvel később, mint Prešeren költeménye. Fontos megemlíteni, hogy a magyar romantika legnagyobb költője ugyanabban az időszakban, mint Prešeren, ugyancsak mély válságon esett át, (1845–46), amelyet a Petőfi-szakirodalom a *Felhők* ciklussal kapcsol össze. Petőfi verse valós utazási élményt dolgoz fel, ugyanis a költő a Pest és Vác között 1845. július 15-én megindult vasúton utazott. Ez azt jelenti, hogy a költemény nagyon is konkrét, nem pedig virtuális utazásra vonatkozik, mint Prešerené. Petőfi szövege is négy soros strófából áll, ebben azonban csupán kilenc van, éppen a fele a Prešerenének, ebben is hetesek és nyolcasok váltakoznak, amelyeket ölelkező és párrímek (ezek hímrímek és nőrímek) kötnek össze. Verstani szempontból több mint szembeötlő a hasonlóság a két vers között. Ritmikai szempontból talán a legfontosabb a verssorok közötti aszimmetria, vagyis a páros és páratlan szótagszámú sorok váltakozása:

Tenger kéj veszen körül,	7	A
Közepében lelkem fürdik...	8	B
A madár röptült csak eddig,	8	B
Most az ember is röptül!	7	A

Petőfi versének első két strófája, hasonlóképpen, mint a Prešerené, *propozíciót* és *expozíciót* tartalmaz. Az elsőben a lírai én határtalan örömeinek ad hangot, pontosan úgy, mint Prešerenénél, s teljesen ugyanazzal a madár-hasonlattal élve szól az ember utazásáról.

Tenger <i>kéj</i> veszen körül,	Bliža se železna cesta,
Közepében lelkem fürdik...	nje se, ljubca! <i>veselim</i> ;
A <i>madár</i> röptült csak eddig,	iz Ljubljane v druga mesta,
Most az ember is röptül!	kakor <i>tiček</i> poletim.

A lírai szubjektum határtalan örömeinek forrása természetesen maga a vasút, illetve a madárnál, sőt a gondolatnál is sebesebb uta-

zás lehetősége (2. strófa). A két propozíciós és expozíciós strófa, miként Prešerennél is, azonnal látszólagos *oppozíciót* alkot az egyes szám első személyű lírai szubjektum (1. strófa) és többes szám első személyű szubjektum között (2. strófa). Mivel a folytatásban az első személyű individuális és az első személyű kollektív szubjektum következetesen váltják egymást, ezért kijelenthető, hogy ebben az esetben is *enumerációs* párbeszédés formában bomlik ki egy nagyon konkrét idea, a *gyorsaság* (sebesség) bemutatása. Ebben az enumerációs sorozatban és oppozícióban van egyfelől a külső tárgyi világ, amelyben maga a vonat halad (hegyek, fák, emberek, patak, maga a nap), másfelől pedig a már-már prefuturista dinamikával bemutatott győzedelmes „gép”, amelyben ott van maga a lírai szubjektum. A költemény záró szakaszában (7. és 8. strófa) a lírai szubjektum ezer vasút csinálására bűzdít, amelyek behálózják az egész világot, miként metaforikusan mondja: „Ezek a föld erei”, amelyen keresztül a műveltség árad és az élet nedvei. A költemény végén mintegy eszmei zárásként költői kérdés hangzik el, hogy miért nem csináltak több vasutat, tán a vas hiányzott. A kérdésekre ott a lírai szubjektum radikális válasza: szét kell törni a rabláncokat, s lesz elegendő vas. Teljesen nyilvánvaló, hogy a látszólag alkalmi vers az utolsó strófában megfogalmazott felszólítással igazi politikai verssé válik.

A vasút, a vonat a kezdetek kezdete, gyakorlatilag megjelenése pillanatától témája az irodalomnak. A vasút-téma igazi kiteljesedése azonban a XIX/XX. századi modernitásra, még inkább azt követően az avangárdra esik, ami a korszak alapvető technicista irányultságából is fakad. A vasút/vonat rituális terének, jelentéskörének szépirodalmi megjelenítéséről számos tanulmány született (KOVÁCS 2010), sőt ezek között akad olyan is, amely a témát tágabb, közép-kelet-európai kulturális kitekintésben is tárgyalja (BENCE: 2006), érthető módon elsősorban is a modernitás és posztmodernitás korszakánál maradván. Mindezeknek a tanulmányoknak az elméleti keretét jelentős részben M. Foucault térelméleti/térfilozófiai elgondolásai adják (FOUCAULT 1999), aki szerint korunk a hálózatként megjelenő tér kora, amelyben háttérbe szorul az idő. Az elhatárolt valós teret az utópiával mint virtuális, a valóságban nem létező térrel szemben *heterotópiának* nevezi, amire számos példát is felhoz, így a vonatét is.

Régióink nemzeti romantikáinak két jeles, európai rangú költője, a szlovén France Prešeren és a magyar Petőfi Sándor közel azonos című verseikben (*Od železne ceste / A vasútról, Vasúton*) a XIX. század egyik legjelentősebb technikai vívmányát, közlekedési eszközt választják verseik tárgyául. Mindkét vers nagyon hasonló metrikai séma szerint épül fel: négysoros strófákból állnak, amelyeket váltakozó hetesek és nyolcasok alkotnak, amelyeket vagy keresztíretek, vagy pedig öllelkező és párrímekek (hímrímekek és nőrímekek) kötnek össze. Prešeren verse pontosan kétszer olyan hosszú, mint Petőfié. Mindkét vers párbeszédessé szerkesztésű (Prešerené *explicite*, Petőfié *implicite*), strukturális megoldásaikban részben a legnagyobb presztízsű műfajt, az eposzt modellálják. Ez különösen Prešerennél szembeötlő, hiszen közvetlenül is a versengő klasszicista hagyományra épít, abból táplálkozik. Az azonos és közös technicista inspiráció (vonat, vasút) Prešerennél teljes mértékben individualista (szerelem) kontextusba kerülve értelmeződik, Petőfinél pedig kollektivistá (szabadság) fölfogásba vonódik. A vasút heterotópiája a szlovén költőnél csupán eszmeként manifesztálódik, a szabad szerelem beteljesülésének (beteljesüléseinek) közvetítő közegeként, eszközként, egyfajta álheterotópiaként (hiszen nincs jelen a mozgás élményszerű megjelenítése, mert a vasút bár valós lehetőség, de mégiscsak virtuális objektumként jelenik meg), ellenben Petőfinél a térmozgás, térhódítás totális instrumentumaként, a civilizációs és társadalmi fölszabadulás és fölszabadítás valóságos objektumaként. S mi volna a mindkét költői szöveg sugallta *eszme*, amely egy álheterotópia és egy valós heterotópia középpontba állításával feslik föl? Valójában nagyon is rokon dolog: Prešerennél az individualis szabadság kérdésének megnyitása és az összes lehetséges alternatíva felsorolása után a „lehorgonyzás” a szlovén, azaz a *nemzeti szerető* mellett, Petőfinél pedig a vonat versengő és futurisztikus száguldozása nyomán a harc az *egyetemes szabadságért*. Mindkét költői szövegben a romantikus koncepció két legerősebb princípiumának, a *szerelem* és a *szabadság* eszméjének a manifesztálódását konstatálhatjuk.

## BIBLIOGRÁFIA

- AVSENIK NABERGOJ Irena, 2011: *Literarne vrste in zorsti*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- BENCE Erika, 2006: A vonat jelentésköre a közép-kelet-európai kultúrában. *Forrás*, 2, 97–102.
- FOUCAULT Michel 1999: Eltérő terek. In: *Nyelv a végtelenhez*. Tanulmányok, előadások, beszélgetések. Szerk. és ford.: Sutyák Tibor. Latin Betűk: Debrecen, 147–155.
- FRIED István, 2015: France Prešeren magyar aspektusból. *Forrás*, 11, 56–72
- FRIED István, 2018: *Az európai romantika szlovén poétája*. Budapest: Lucidus Kiadó.
- KOS Janko, 2002: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: DZS.
- LUKÁCS István, 2001: *A megváltó Mátyás király színéváltozásai a szlovén néphagyományban és szépirodalomban*. Budapest: Lucidus Kiadó.
- PATERNU Boris, 1994: *France Prešeren*. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani: Ljubljana.
- PINTAR Luka (L. P.) 1897: Nadpevanka. *Ljubljanski zvon*, 47–49.  
<http://scans.library.utoronto.ca/pdf/5/16/ljubljanskizvon17ljubuoft/ljubljanskizvon17ljubuoft.pdf> (Utolsó letöltés: 2021. 05. 20.)
- POGAČNIK Jože, 1998: France Prešeren in Sándor Petőfi. Tipološka razčlemba anti-tetičnih in analognih paralelizmov. In: *Hasonlóságok és különbözőségek – Ujemanja in razhajanja*. Budapest: Kossics Alapítvány/Košićevo sklado.
- PREŠEREN France, 1965: *Zbrano delo I*, Ljubljana: DZS.
- SLOBNJAK Anton (szerk.), 1979: *Prešeren. Pesnitve in pisma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KOVÁCS Krisztina, 2010: Vasút és irodalom – A vonat rituális tere a modern magyar irodalomban. *Műhely*, 1–2, 155–161.